

ФОРМАЛЬНА, НЕФОРМАЛЬНА ТА ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сулаєва Н. В.,

д.пед. наук, професор,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Барда С. І.

аспірант,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Сьогодення підготовки майбутніх учителів початкової школи вимагає нових підходів до використання різних видів освітньої діяльності. Формальна освіта, яка надається в педагогічних вишах України, складає потужне підґрунтя для майбутньої професійної діяльності. Водночас обмеження здобувача освіти лише формальним її складником не може бути запорукою якісної підготовки фахівців, зокрема, учителів Нової української школи. Важливою в цьому процесі є конвергенція формальної, неформальної та інформальної освіти в умовах педагогічного закладу вищої освіти та за його межами.

Вітчизняними науковцями (М. Лещенко, Л. Лук'яною, Н. Муқан, Н. Павлик, О. Пономарьовою, О. Пуховською, Н. Сулаєвою) здійснено ряд досліджень, у яких обґрунтовується доцільність уведення в процес навчання майбутніх педагогів неформального та інформального складників освітньої діяльності. Разом з тим, на нашу думку, недостатньо уваги приділено можливостям поєднання цих видів освіти в підготовці майбутніх учителів початкової школи.

Законом України «Про освіту» визначено, що громадяни можуть реалізувати своє право на освіту шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. У законі наголошується, що формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартів освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою [1]. Разом із тим подається визначення й неформальної (як такої, що здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій) та інформальної (передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності,

пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям) освіти [1]. Зауважимо також, що у вимогах до акредитації освітніх програм у 2020 році наголошено на важливості визнання результатів навчання у ЗВО, отриманих у неформальній освіті [4].

Зважаючи на вищевисловлене доцільним, на нашу думку, є характеристика можливостей закладу вищої педагогічної освіти щодо надання студентам неформальної та інформальної освіти, а також визначення поля діяльності установ, організацій, громадських об'єднань, які можуть надавати освітні послуги.

Особливо актуальною в період впровадження Концепції «Нова українська школа» стала проблема неформальної освіти майбутніх учителів початкової школи в рамках освітнього процесу закладів вищої освіти. В зв'язку з цим з 2017 року особливого значення набувають масові відкриті онлайн курси. Їх популярність, на наш погляд, зумовлена рядом факторів:

по-перше, виникає гостра потреба у реформатуванні підходів до організації освітнього процесу в початковій школі, а зміст класичної підготовки, яку отримують студенти у закладах вищої педагогічної освіти не завжди встигає за освітніми реформами (як це сталося у 2018 році);

по-друге, переважна більшість масових відкритих онлайн курсів є безкоштовними або недорогими;

по-третє, зареєструватися для їх проходження можна за бажанням оскільки немає жорстких обмежень чи вимог до учасників онлайн навчання;

по-четверте, велика кількість різноманітних за тематикою та оформленням курсів дає можливість задовольнити різноманітні освітні потреби здобувачів освіти;

по-п'яте, представлено якісний освітній контент на різноманітних українських онлайн платформах (EdEra, Prometheusto), що дає можливість вибору курсу відповідно до власних потреб, інтересів студентів педагогічних вишів;

по-шосте, ряд онлайн курсів зараховуються як підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Не менш популярними серед студентів педагогічних вишів стали різноманітні вебінари, які пропонуються в рамках освітнього проекту «На урок», громадською спілкою «Освіторія» тощо. Позитивним прикладом швидкого реагування на проблемні ситуації, що трапляються в системі освіти, є пропонувані вебінари: «Онлайн-середовище для організації роботи вчителя початкових класів під час дистанційного навчання», «Онлайн-тести: варіанти завдань для ефективної взаємодії», «Ігрові онлайн-ресурси в дистанційному навчанні: граючись навчаємо», «Дистанційна освіта для дітей з ООП. Командний підхід» тощо [2; 3].

Тенденція до надання автономії сучасному учителю в організації власної педагогічної діяльності у різноманітних її проявах спонукає сучасні виші акцентувати увагу на необхідності створення умов для формування здатності студентів до самоорганізації в освітньому просторі. З огляду на це особливої уваги заслуговує ефективна організація освітнього середовища закладу вищої

освіти, як одного з факторів, що впливає на якість інформальної освіти майбутніх педагогів, її професійну спрямованість. Вдале поєднання комфортних умов та інформаційної насиченості навчальних аудиторій, лабораторій, холів закладів вищої освіти позитивно впливає на мимовільне сприймання інформації студентами, а отже сприяє засвоєнню знань не втомлюючи. Інформальна освіта є, спонтанною, здійснюється в різних соціальних інститутах. Однак виші можуть певним чином вплинути на її якість. У якості підготовки до інформальної освіти, на наш погляд, доцільним буде впровадження курсів за вибором чи сертифікатних програм. Зокрема, вивчення курсу «Педагогічна синергетика в початковій освіті» сприятиме розумінню механізмів самоорганізації у складних, відкритих, нелінійних освітніх системах, спонукатиме до раціональної взаємодії з освітнім середовищем, іншими суб'єктами освітнього процесу. Курс «Педагогіка саморозвитку» спрямований на ознайомлення студентів з напрямками та шляхами професійного саморозвитку, формування необхідних компетенцій для удосконалення власної особистості, допомогу у складанні власної програми професійної самоосвіти, самовиховання, саморозвитку. Тобто, маємо на увазі, що формальна освіта в певній мірі може готувати студентів до інформальної освіти. Всім відома думка «вчитель живе доти, доки навчається», тож одним із завдань педагогічних вузів має стати підготовка майбутніх педагогів до самоосвіти «протягом усього життя».

У процесі формування практичної компетентності у реалізації програми професійного саморозвитку важливу роль відіграє безвідривна педагогічна практика. Під час її проходження майбутні педагоги мають самостійно організувати власну професійну діяльність за різними напрямками: методична робота, організація освітнього середовища класу, педагогічна взаємодія з учнями, колегами, батьками, самоосвіта, проходження он-лайн курсів, участь у вебінарах тощо.

Таким чином, в Україні існують можливості для отримання майбутніми вчителями початкової школи різних видів освітньої діяльності: формальної, неформальної та інформальної. Конвергенція цих видів освіти дає можливість сформувати висококомпетентного, конкурентоспроможного вчителя молодого покоління нашої держави.

Список літератури

1. Закон України «Про освіту»: чинне законодавство станом на 18.03.2020 року: Офіц. текст. Київ: Алерта, 2018. 120 с.
2. На урок. Освітній проект. URL: <https://naurok.com.ua/upgrade>.
3. Освіторія. Громадська спілка. URL: <https://osvitoria.media/>.
4. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти наказ мон від 11.07.2019 №977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19>.
5. Сулаєва Н. В. Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів у художньо-творчих колективах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2014. 591 с.